

II RIIGIKOGU

3. istungjärk.

Protokoll nr. 66 (5).

1924. a.

II Riigikogu koosolek 10. märtsil 1924 a.
kell 5 p. l.

Kokku on tulnud 79 Riigikogu liiget.

Walitsuse looshis: Riigiwanem **K. Päts**,
välisminister **Fr. Akel**, siseminister **K.
Einbund**, kohtuminister **R. Gabrel**, kau-
bandus-tööstusminister **B. Rostfeld**, töö-
hoolekandeminister **O. Amberg**.

Wälisesitajate looshis: Soome saadik
Eestis dr. **R. Holsti**, Saksa saadik Eestis
B. Wedding, Poola saadik Eestis **W. T.
Dobrzynski**.

Päewakord:

1. Riigi 1924 a. eelarwe — II lugemisel.
Eelarwe-komisjoni aruandja **K. Kor-
nel**.

Koosolekut juhatab abiesimees **K.
Wirma**.

Sekretääri kohal sekretäär **T. Kalbus**.
Koosolek algab kell 5.15 min.

1. Päewakorra Juhataja **K. Wir-
wastuwõtmine. ma**: Päewakorra kohta
sõna ei soowita, loen
päewakorra wastuwõetuks.

2. Teadaandmine Enne kui päewa-
komisjonidesse korra juurde minna, on
antud seaduseel- sõna sekretääril tea-
nõude kohta. daandmisteks.

Sekretäär **T. Kalbus**: Juhatusel
poolt on komisjonidesse antud järgmi-
sed seaduseelnõud (loeb): maaseadusega
wõõrandatud maadel asuwate wäiketa-
lude rendiwahekorra uuendamise seadus
— maakomisjoni; kaitsewäelaste ja nen-
de perekondade pensiooni-seadus — riigi-
kaitse komisjoni.

3. Teadaandmine Riigikogust on lah-
muudatuste kohta kunud Aleksander Jan-
Riigikogu koos- son, tema asemele on
seisus. kutsutud Anton Mang-
man, Hendrik Allik —

asemele kutsutud Jaan Miger, Paul Keer-
do — asemele kutsutud Hans Tirusson,
Wladimir Kangur — asemele kutsutud

Aleksander Erdman, Jaan Tomp — ase-
mele kutsutud Georg Abels, Aleksander
Reinson — asemele kutsutud Jaan Tagel,
Jaan Miger — asemele kutsutud Mihkel
Laar, Hans Heideman — asemele kutsu-
tud Oskar Sepre, Wiktor Mutt — ase-
mele kutsutud Paul Luiga.

Juhataja **K. Wirma**: Enne kui
päewakorra juurde asuda, on sõna era-
korraliseks teadaandmiseks rkl. Jürman'il.

4. Põllumeeste Rii-
gikogu rühma era-
korraline teada-
anne praeguse wa-
litsuse koalitsiooni
lõppenuks luge-
mise kohta.

A. Jürman (põl.):
Põllumeeste rühmal
on au Riigikogule
järgmist teatada.

II Riigikogu kok-
kuastumise järele läks
äärmiste jõupingutus-
tega korda uut Wa-
bariigi Walitsust moodustada. Põllumeeste
rühmal tuli paljudest oma õigustatud
nõudmistest, mis üleriiklikkude põllu-
meeste kongresside poolt üles seatud, loo-
buda, et koalitsiooni kokkulepet luua.
Põllumeeste rühm saatis oma esitajad wa-
litsusesse selles heas usus ning kindlas
tahtmises, et koalitsioon tugew, töowõim-
eline ning püsiv saab ja et selle koaliti-
siooni poolt ametiseseataw Wabariigi
Walitsus rahulikult, Riigikogu enamuse
alalisel toetusel, oma wastutusrikkaid üles-
andeid täita wõiks.

Kuid juba läinud sügisest peale pidi
põllumeeste rühm pettunult märkama, et
teised koalitsiooni rühmitused sõbralikust
ühistööst Riigikogus huwitatud ei ole,
waid et nad selle asemel oma peaeasmär-
giks on wõtnud põllumeeste rühmale igal
sammul sihilikult kallale tungida, põllu-
meeste rühma kuuluwaid wõi talle lähe-
dalseiswaid Wabariigi Walitsuse liikmeid
alaliselt kahtlustuse tule all pidada ja sel-
lega neil oma kohustuste täitmist äärmis-
elt raskendada.

Waatamata, et nii osa koalitsiooni
rühmitusi kohe algusest peale kokkuleppe
sildi warjul meeleheitlikku sõjakäiku põl-
lumeeste rühma ja tema esitajate wastu
alustasid, pidas põllumeeste rühm oma
kohuseks end sellest mitte kohutada lasta
ja tegi kõik, mis ta wõimuses, et koaliti-

siooni alal hoida, teades, missuguste raskustega meil kriiside lahendamine ja walitsuse moodustamine ühenduses on.

Kui tööerakonna rühm jõulu eel walitsusest lahkus ja selle järeldusel osaline walitsuse kriis tekkis, astus põllumeeste rühma kuuluw Wabariigi Walitsuse juht kohe sammme, et seda kriisi lahendada ja walitsuse seljatagust Riigikogus uute rühmituste juurdetõmbamisega koalitsiooni kindlustada. Wastawad läbirääkimised, mis ju lõpujärku näisid jõudwat, töotasid ka loodetawaid tagajärgi anda.

6. märtsil pidasid aga teised koalitsiooni rühmitused tarwilikuks oma waenulikkust põllumeeste rühma wastu weel kord äärmiselt wäljakutsuwalt demonstreerida. Demokraatliku liidu ühe osa algatusel ja liidu enese warjamata kaasabil wõeti Riigikogus põllumeeste rühma liikme, endise kaubandus-tööstusministri kohustetäitja K. Ipsberg'i ja praeguse rahaministri ning Riigiwanema asetäitja G. Westel'i kohta niisuguse kujuline otsus wastu, mis nende peale ilma igasuguse eeluurimise wõi süüdistuse tõstmata, kõige raskemat kahtlustuse warju heidab.

Põllumeeste rühm protesteerib niisuguse wastutustundeta talituswiisi wastu awalikult ja kõige kategoorilisemalt ning leiab, et kui Riigikogu enamus, eesrinnas demokraatliku liiduga ministrite isikutele sedagi kaitset ei kindlusta, mis seadustega igale wabariigi kodanikule garanteeritud, siis see niisuguse olukorra loob, kus enese ausast nimest lugupidawatel inimestel täitsa wõimatu on riigi walitsemise tööst osa wõtta.

Teiseks on nüüd demokraatlik liit seletanud, et ta praeguse kokkuleppe alusel walitsuse koalitsiooni edasi ei saa jääda. Sellega ja kogu ülemaltähendatuga on ta omalt poolt olewa koalitsiooni kokkuleppe murdnud.

Ülemal ettetoodut arwesse wõttes loeb Riigikogu põllumeeste rühm praeguse walitsuse koalitsiooni kokkuleppe omalt poolt lõppenuks ja on soowitanud oma rühma liigetele Wabariigi Walitsuses oma kohustused maha panna, et rühmad, kelle algatusel olew koalitsiooni kokkulepe on purustatud, wõiksid ajawiitmata uue walitsuse kujundamisele asuda.

Ühtlasi teatab põllumeeste rühm, et ta kogu oma jõu Riigikogus selleks tööle rakendab, et oma walijate õigustatud nõudmised, millele Riigikogu senni kõige vähem tähelpanu pühendanud, rohkem rahuldumist leiaksid.

5. Riigiwanem K. Päts'i erakorraline teadaanne Wabariigi Walitsuse ametist lahkumise kohta.

Riigiwanem K. Päts: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Wabariigi Walitsus, tekkinud olukorda Riigikogus arwesse wõttes, on tarwilikuks pidanud otsustada oma täies koosseisus ametist lahkuda, millest mul au on Riigikogule teatada, ühtlasi teatades sellest kirjalikult Riigikogu juhatusele. (Riigiwanem K. Päts annab juhataja K. Wirma'le kirjaliku teadaande.)

Juhataja K. Wirma: Korra kohta on sõna rkl. Tamm'el.

A. Tamm (rhsw.): Ma palun waheaeg määrata 10. minutiks, et selle deklaratsiooni puhul rühmad läbi rääkida wõiks seisukoha wõtmiseks. (Wahelehuue: Waheaeg weerandtunniks määrata!) Ühinen selle ettepanekuga.

Juhataja K. Wirma: Ettepanek on tehtud waheaeg kuulutada weerandtunniks. (Häälletatakse.) Nähtaw enamusega on otsustatud weerandtunniline waheaeg teha. Kuulutan waheaja.

Waheaeg algab kell 5.20 min.

Peale waheaga jätkub koosolek kell 6.20 min.

Koosolekut juhatab abiesimees K. Wirma.

Sekretääri kohal sekretäär T. Kalbus.

Juhataja K. Wirma: Riigikogu koosolek kestab edasi.

6. Läbirääkimised erakorraliste teadaandmiste puhul.

L. Raudkepp (krst.): Teen ettepaneku awada läbirääkimisi põllumeeste rühma erakorralise teadaande puhul.

Juhataja K. Wirma: Tuleb Riigikogul tähele panna, et on esinetud õieti kahe erakorralise teadaandega, nimelt Riigikogu liikme Jürman'i ja härra Riigiwanema poolt. Kuna need küsimused aga sisuliselt ühte langewad, siis tuleb Riigikogu liige Raudkepp'i ettepanekut lugeda mõlemate kohta käiwaks. Ettepanek on tehtud erakorralise teadaannete puhul läbirääkimisi awada. (Häälletatakse.) Nähtaw enamusega on otsustatud läbirääkimisi awada.

L. Raudkepp (krst.): Põllumeeste kogude rühma erakorralise teadaande peale peab demokraatlik liit tarwiliikuks kindlal kujul protesti awaldada põllumeeste kogude teadaande sisu, kui ka tooni wastu. Põllumeeste rühma tänase erakorralise teadaande puhul, milles terawate sõnadega toonitatakse, et teised koalitsiooni rühmad, eriti demokraatlik liit olewat algusest peale asunud põllumeeste rühma wastu waenulikule jalale jne., millepärast põllumeeste rühmal wõimatu edasi koalitsiooni jääda, — teatab demokraatlik liit, et ettetoodud süüdistused mitte õiged ei ole, waid ümberpöörduvalt — demokraatlik liit on alati kindlasti püüdnud ühes töötada teiste koalitsioonis olewate rühmadega ja kõiki ootamatusi ja raskusi seadusandlikus töös ja walitsuse alal ära hoida. Muu hulgas hoiti ainult demokraatliku liidu heasoowilikkusel minewal aastal enne jõulut üldine walitsuse kriis ära, kuigi liit sennise majanduspoliitikaga nõus ei olnud. Sellepärast lükkab demokraatlik liit kõik tema kohta käiwad põllumeeste rühma süüdistused tagasi ja soowiks kiirelt näha uut kokkulepet erakondade wahel. (L. Johanson, sd.: Uut ja weel südamlikumat!)

Juhataja **K. Wirma**: Kirjalikult on Riigikogu liikme Liigand'i poolt esitatud järgmine ettepanek: „Ära kuulates Riigiwanema teadaannet Wabariigi Wa-

litsuse ametist lahkumisest — otsustab Riigikogu kodukorra § 103 põhjal teha Riigikogu esimehele ülesandeks ettepanekuga esineda Wabariigi Walitsuse kokkuseadmise asjus.“

Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on rkl. Liigand'i ettepanek wastu wõetud. Seega on see küsimus läbi. Riigikogu läheb päewakorra juurde.

Sõna on korra kohta rkl. Kornel'il.

7. Riigi 1924 a. eelarwe päewakorrast ärawõtmine.

K. Kornel (rhw.): Teen ettepaneku tänasest päewakorrast riigi 1924 a. eelarwe ära wõtta.

Juhataja **K. Wirma**: Riigikogu liikme Kornel'i poolt on ettepanek tehtud tänasest päewakorrast ära wõtta riigi 1924 a. eelarwe. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud. (H. Bauer, krst.: Ära lugeda!)

Nõutakse häälte lugemist, siis hääletan uuesti. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 43 häält, wastu 11, — seega on otsustatud eelarwe päewakorrast ära wõtta.

Et päewakorras muid küsimusi ei ole, siis lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 6.30 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **K. Wirma**.

Sekretäär **T. Kalbus**.

